

Ks. Józef HOMERSKI

DOBRY PASTERZ

REFLEKSJE EGZEGETYCZNO -TEOLOGICZNE NAD TEKSTEM Ez 34,1-31

Treść: 1. Treść wyroczni. 2. Pasterzowanie Jahwe. 3. Nowy Dawid - Pasterz

Wśród obietnic odrodzenia w Księdze Ezechiela (34-48) pojawia się wyrocznia 34,1-31, zapowiadająca, że w przyszłości Izrael otrzyma innego, lepszego przywódcę, niż dotychczasowi jego zwierzchnicy. Proroctwo to jest dlatego ciekawe, że prorok Ezechiel posłużył się w nim, na wzór innych proroków (np. Iz 40,11; Jr 23,1-4), porównaniem narodu izraelskiego do owiec, a jego przywódców do pasterzy¹. W tej pięknej przerośni zaskakujące jest jednak to, że zapowiadany nowym pasterzem ludu Bożego będzie sam Jahwe². Toteż w niniejszym opracowaniu wyżej cytowanej wyroczni będzie nas interesować wyłącznie temat pasterzowania Jahwe oraz ustanowionego przezeń sługi Dawida - pasterza.

1. Treść wyroczni

Mając na uwadze aspekt treściowy można w wyroczni 34,1-31 wyróżnić następujące jednostki tematyczne: wprowadzenie (ww. 1-2a), zapowiadające, że prorok w imieniu Jahwe jest zobowiązany wystąpić przeciw dotychczasowym przywódcom (pasterzom) Izraela oraz ww. 2b-8, które informują o karygodnym sprawowaniu władzy (pasterzowaniu) przez obecnych pasterzy narodu i karze jaka na nich za to spadnie (ww. 9-10). Trzon wyroczni stanowi zapowiedź, że sam Jahwe podejmie się prowadzenia swojego ludu po usunięciu niegodnych pasterzy (ww. 11-22) oraz, że z

¹ Z punktu widzenia krytycznego tekst Ez 34,1-31 i jego autentyczność nie budzą wątpliwości. Wyczerpujący komentarz daje: W. ZIMMERLI, *Ezechiel* (BKAT 13/2), Neukirchen 1969, 825-849. Wpływ tej wyroczni na tekst ewangeliczny omawia: J.P. HEIL, *Ezekiel 34 and the Narrative Strategy of the Shepherd and Sheep Metaphor in Matthew*, *CBQ* 55 (1993) 698-708.

² Przypisywanie Jahwe tytułu pasterza pojawiło się w tekstach biblijnych później, gdy idea Boga religii objawionej na tyle się w Izraelu zakorzeniła, iż nie było wyraźnego niebezpieczeństwa identyfikowania Jahwe-Pasterza z bóstwami pogańskimi noszącymi tytuł pasterzy (egipski Re i babiloński Szamasz). Zob. G. WALLIS, *הַעֵד, TWAT* 7,566-576, zwłaszcza 572.574.

woli Jahwe i w Jego imieniu pasterzowanie nad ludem Bożym przejmie Jego sługa Dawid (ww. 23-30). Będzie on pełnił tę funkcję w tak idealny sposób, że Jahwe ze-
chce się związać ze swoim ludem nowym przymierzem.

Wiersz 31 ma charakter wyjaśniający. W tej tak obrazowo przedstawionej wy-
roczeni w istocie chodzi o stosunek między Bogiem a narodem wybranym - Izraelem.

Wy Moje owce, owce Mojego pastwiska, ludźmi jesteście.

Ja jestem waszym Bogiem - wyroczenia Pana, Jahwe (w. 31).

Ale w cytowanym wyżej wierszu nie trudno się również dopatrzeć jakiegoś bar-
dzo wymownego ostrzeżenia. Serdeczne i bliskie więzy, które łączą naród z Bogiem
nie mogą osłabić tej koniecznie zawsze żywej świadomości, że naród w stosunku do
Boga Jahwe jest tylko stworzeniem. Bóg z własnej, niepojętej miłości podniósł go do
godności ludu Bożego (*owce Mojego pastwiska*). Łączność zatem między Bogiem -
Stwórcą a nim istnieje wyłącznie dzięki łaskowości Jahwe, bez żadnych jego zasług.
Stąd wdzięczność swoją za to wyróżnienie winien okazać przez należne posłuszeń-
stwo i pełne oddanie.

2. Pasterzowanie Jahwe

Prorok, bolejąc nad pozostawioną własnemu losowi przez złych pasterzy Bożą
owczarnią, z natchnienia Bożego i w imieniu Jahwe kreśli przed oczyma swych ro-
daków niezwykle obraz innej, prawdziwie szczęśliwej przyszłości. Oto z niezbad-
anych wyroków Bożej Opatrzności opiekę pasterską nad nimi obejmie sam Jahwe. To
pasterzowanie Boże w proroczej wizji Ezechiela objawi się w potrójnej aktywności
Jahwe. Prezentują ją wiersze: 11-14. 15-22 i 23-30. Oto rysy pierwszych pasterskich
decyzji Jahwe:

- 11 Albowiem tak mówi Pan, Jahwe:
Oto Ja sam będę się troszczył o Moje owce i będę je doglądał.
- 12 Jak pasterz dogląda swej trzody w dniu,
w którym znajduje się wśród swych rozproszonych owiec,
tak będę doglądał Moich owiec.
Uwolnię je z każdego miejsca tam,
gdzie się rozproszyły w dzień mglisty i chmurny.
- 13 Wyprowadzę je z narodów, zbiorę je z krajów,
wprowadzę do ich ziemi.
Będę je paść na górach Izraela,
po potokach, po wszystkich wioskach kraju.
- 14 Będę je paść na dobrym pastwisku,
na górach wyżyny izraelskiej będzie ich pastwisko.
Tam będą przebywać na dobrym pastwisku,
na tłustych wyżynach,
na górach izraelskich będą się paść.

Czynności pasterskie Jahwe prorok Ezechiel określił aż siedmioma czasownikami, z których każdy ma na uwadze inną formę łaskawej Jego opieki. Wszystkie zaś razem dają obraz niezwykle intensywnego, osobistego zaangażowania się Jahwe po stronie swej owczarni, by każda owca odczuła moc i ciepło Jego pasterzowania.

Trzy pierwsze czasowniki pozwalają wnosić, że pasterzowanie Jahwe będzie mieć na uwadze indywidualne dobro każdej owcy (człowieka) z osobna.

- *będę się troszczył* - czasownik: שָׂרַף w znaczeniu podstawowym (świeckim) ma znaczenie: szukać, dowiadywać się. Ale w znaczeniu przenośnym i teologicznym zarazem, zwłaszcza gdy podmiotem jest Jahwe, a przedmiotem człowiek oznacza: troszczyć się, opiekować się (por. Iz 62,12)³ U Ezechiela w kontekście wierszy poprzednich, mówiących o zaniedbaniach pasterzy, wyraża osobiste, bardzo troskliwe interesowanie się Jahwe - Pasterza dobrem swych owiec - ludu Bożego.

- *będę je doglądał* - słowo: בָּקַר w koniugacji intensywnej (*piel*) oznacza: doglądać. Ale nie tylko w znaczeniu zewnętrznej inwigilacji tj. odwiedzania, nawiedzania. Czasownik ten wiąże się z tradycją kapłańską w odniesieniu do żertw ofiarnych, czy nadają się do ofiary pod względem przepisów rytualnych. Wyżej zatem wymienione słowo w sensie religijnym, przenośnym, gdy podmiotem jest Jahwe oznacza takie dogładanie, czy nawiedzanie, które sprawia, że człowiek (owieczka Boża) staje się miły Bogu i przez swe postępowanie oddaje należną cześć Bogu (por. Mt 5,16).

- *uwolnię je* - źródłostów נָצַל w koniugacji przyczynowej (*hifil*) oznacza: uratować, wyrwać, uwolnić. Gdy podmiotem jest Jahwe ma znaczenie: uwolnić, tak od niebezpieczeństw zewnętrznych (wroga), jak też wewnętrznych (złego towarzystwa i miejsca), które zagrażają spokojnemu bytowaniu i realizacji celu, dla którego człowiek istnieje⁴.

Trzy następne czasowniki wskazują na taką zewnętrzną opiekuńczą Bożą opatrność, która stworzy dogodne zewnętrzne warunki urzeczywistniania celu życia.

- *Bóg - Pasterz wyprowadzi* (נָצַח - w koniugacji przyczynowej (*hifil*) swój lud (swoje owce) z niewoli tj. z warunków, w których, nie mając wolności i nie będąc u siebie, nie mógł w pełni realizować swego powołania.

Dobry Pasterz *zberze* (שָׁבַע - koniugacja intensywna (*piel*)) rozproszony po krajach i zagubiony oraz podzielony wewnętrznie swój lud⁵. Innymi słowy odszuka to co zginęło i będzie usiłował odzyskać, pozyskać i zjednoczyć w jeden lud Boży.

³ Por. S. WAGNER, שָׂרַף, TWAT 2,313-329, zwłaszcza 326-327.

⁴ Por. F.L. HOSSFELD, B. KALHOF, נָצַל, TWAT 5,570-577, zwłaszcza 576.

⁵ Por. S. WAGNER, שָׁבַע, TWAT 1,754-769; G. GERLEMAN, bqs suchen, THAT 1,333-336; J. HOMER-SKI. Poszukiwanie Boga w rozumieniu proroków Starego Testamentu, RTK 32,2 (1985) 125.

Odnaleziony i zjednoczony naród *wprowadzi* (בָּרָא - w koniugacji przyczynowej (hifil)) do swej ojczyzny, stwarzając tym samym warunki ku temu, by mógł służyć Bogu stosownie do zamierzeń Jahwe, który uczynił go swoim ludem (*Moje owce*).

Boski Pasterz wychodząc niejako naprzeciw potrzebom tak indywidualnym swych owiec, jak też ich koniecznościom jako wspólnoty zapowiada, że *będzie pasł* swój lud. Znaczenie czasownika: פָּעַר (= pasł) mieści w sobie cały zespół czynności⁶, jak podanie pokarmu w stosownej porze (wypędzenie na pastwisko), obrona przed niebezpieczeństwem ze strony ludzi lub dzikich zwierząt, częste selekcjonowanie i liczenie w trosce o całość i zdrowie trzody, czuwanie nad bezpieczeństwem trzody i uspokajające wpływanie na trzodę (np. przez śpiew, czy granie) oraz osobisty kontakt z trzodą, żeby znała swego pasterza. O tych czynnościach pasterskich Jahwe jako drugim rysie Jego aktywności prorok mówi szerzej w następnych ośmiu wierszach.

- 15 Ja będę pasł Moje owce.
Ja będę je prowadził na leże
- wyrocznia Pana, Jahwe.
- 16 Zaginionej będę szukał. Zbłąkaną zawrócę.
Mającą złamanie obwiążę. Chorą umocnię.
Tłustej i mocnej będę strzegł.
Będę je pasł w prawości.
- 17 Wy zaś owce Moje, tak mówi Pan, Jahwe:
Oto Ja będę rozsądzał między owcą i owcą,
baranami i kozłami.
- 18 Czy mało wam, że się na dobrym pastwisku pasiecie,
a resztę waszego pastwiska depczecie waszymi nogami?
Czystą wodę pijecie, a pozostałą waszymi nogami maciecie?
- 19 Moje owce pasą się tym, co zostało zdeptane waszymi nogami.
Piją to, co zostało zmaćone waszymi nogami.
- 20 Dlatego tak mówi Pan, Jahwe, do nich:
Oto Ja sam rozsądzę między owcą tłustą, a owcą chudą.
- 21 Ponieważ bokiem i grzbietem odpychaliście,
rogami waszymi bodliście wszystkie słabe,
że odpędziliście je na zewnątrz,
- 22 przyjdę więc z pomocą Moim owcom.
Nie będą łupem. Rozsądzę między owcą i owcą.

Cytowane wyżej wiersze ukazują Jahwe jako pasterza wczuwającego się w potrzebie nie tylko duchowe, ale także materialne (doczesne) swej trzody, indywidualne warunki życia każdej z nich. Zapewni pokarm (*będzie pasł*) i odpoczynek (*będzie prowadził na leże*). Otoczy czułą opieką i okaże zatroskanie na wypadek trudności, choroby, czy jakiegoś nieszczęścia (*będzie szukał, zawrócę, obwiążę, umocnię*). Innymi

⁶ Por. G. WALLIS, *art. cyt.*, TWAT 7,574.

słowy, Boże pasterzowanie nie traci z oczu faktu, że człowiek jest osobą, która ma ciało i zdrowie tego ciała jest konieczne, by człowiek jako osoba mógł się w pełni uaktywnić.

Bóg będzie pasł w *prawości* (צדקוּת). Hebrajski wyraz: צדקוּת (= prawo, sąd, sprawiedliwość), którego podmiotem jest Jahwe, a przedmiotem człowiek, wyraża to wszystko czym Bóg obdarza człowieka, jako swe stworzenie⁷. Broniąc jego praw, jako stróż sprawiedliwości przed nieprawością innych, równocześnie daje człowiekowi to, co się jego ludzkiej naturze należy, by jego człowieczeństwo było pełne. Pasterzowanie Jahwe zatem nie jest opieką wyłącznie duchową. Bóg liczy się z tą indywidualnością, jaką z Jego woli stanowi człowiek jako osoba. Daje mu wszystko co mu jest potrzebne, by żyjąc i działając mógł urzeczywistniać nadany mu przez Bożą opatrność los, czyli cel, który ma go doprowadzić do szczęścia wiecznego (por. J 10,1-29; Mt 6,9-13; 25,31-40).

Poza problemami, które stwarza człowiekowi jego własna natura są jeszcze trudności związane z życiem człowieka w społeczności ludzkiej. Toteż pasterzowanie Jahwe w wyroczni Ezechiela będzie dotyczyć tych spraw, które się wiążą ze sprawiedliwością społeczną, stojąc w ścisłym związku z Bożym przykazaniem miłości bliźniego. Sprawiedliwy podział dóbr ziemskich, obrona przed wszelkiego rodzaju przemocą (*grzbietem i bokiem odpychacie, ... rogami bodzicie... odpędzacie na zewnątrz... resztę pastwiska depczecie... wodę pozostałą maciecie*). Rzeczywiście Boże pasterzowanie stoi na straży realizacji zarówno przykazania miłości Boga, jak też bliźniego. Bóg z miłości do człowieka każe mu szanować bliźniego i oddać każdemu co mu się należy, bo przez to okazuje on miłość do samego Boga, miłościwego Stwórcy każdej istoty ludzkiej.

3. Nowy Dawid - Pasterz

Wiersze 23-30, integralna część wizji pasterzowania Jahwe, wnoszą w Bożą troskę o naród (owce) jeszcze jeden element, nowy aspekt Jego pasterzowania.

- 23 Ustanowię nad nimi jednego pasterza.
Będzie je pasł - Mojego sługę Dawida.
On będzie je pasł. On będzie dla nich pasterzem.
- 24 Ja, Jahwe, będę dla nich Bogiem,
a sługa Mój, Dawid, będzie wśród nich księciem
- Ja, Jahwe, powiedziałem.
- 25 Zawrę z nimi przymierze pokoju.
Usunę drapieżne zwierzęta z kraju.
Będą bezpiecznie przebywać na pustyni
i będą bezpiecznie spać w lasach.

⁷ Por. B. JOHNSON, צדקוּת, TWAT 5,93-107, zwłaszcza 101.

- 26 Dam im i okolicom Mojego wzgórza błogosławieństwo.
Spuszczę im deszcz w swoim czasie.
Będą to deszcze błogosławieństwa.
- 27 Drzewo polne da swój owoc
i ziemia wyda swój plon.
Będą bezpieczne na swej ziemi.
Poznają, że Ja jestem Jahwe,
gdy złamię drążki ich jarzma
i uwolnię je z ręki tych, którzy je ujarzmili.
- 28 Nie będą dłużej łupem narodów,
a zwierzęta kraju nie będą je pożerały.
Będą mieszkać bezpiecznie.
Nie będzie ktoby je niepokoił.
- 29 Wzbudzę im szczep sławny.
Nie będzie więcej w kraju cierpiących głód.
Nie będą więcej znosić zniewagi narodów.
- 30 Poznają, że Ja, Jahwe, ich Bóg jestem z nimi.
One zaś są Moim ludem, domem Izraela
- wyrocznia Pana, Jahwe.

Nowość i niezwykłość pasterzowania Jahwe będzie jeszcze polegać na tym, że bardzo intymnie zwiąże On swoją pasterską aktywność z aktywnością ludzką. Powierzy On bowiem troskę o swoją trzodę nowemu Dawidowi⁸. Pasterzowanie tej tajemniczej postaci będzie tak ściśle powiązane z Jahwe, iż w istocie będzie to pasterzowanie samego Boga. W tej obietnicy daje się zauważyć, że Ezechiel bardzo subtelnie nawiązuje do mesjańskich obietnic Bożych, które pojawiały się w wyroczniach prorockich na przestrzeni dziejów ludu Bożego. W formie dość zagadkowej rozpoczęła je zapowiedź wiecznego tronu przekazana królowi Dawidowi przez proroka Natana⁹. Poprzez obietnicę nadejścia „Panującego” z Betlejem, który będzie pasł lud Boży mocą Jahwe i w majestacie Jego imienia (Mich 5,1-4a) oraz przepiękne pieśni o pełnym Ducha Jahwe sprawiedliwym, przynoszącym pokój wszystkim narodom, Emmanuelu (Iz 9,5-6; 11,1-10) zmierzały do ukazania Sługi Jahwe, nauczyciela, będącego światłością dla narodów, w którym sobie Bóg upodobał (Iz 42,1-6) oraz Syna Człowieczego, któremu Jahwe, Starowieczny, Pan czasu, odda we władanie cały świat, dawne królestwo bestii¹⁰ Prorok Ezechiel nowemu Dawidowi

⁸ Na temat roli tej tajemniczej postaci wypowiadają się: B. GOSSE, *La nouvelle alliance et les promesses d'avenir se référant à David dans les livres de Jérémie, Ezéchiel et Isaïe*, VT 41 (1991) 419-428; K.D. SCHUNCK, *Die Attribute des eschatologischen Messias. Strukturlinien in der Ausprägung des alttestamentlichen Messiasbildes*, TLZ 111(1986) 642-651.

⁹ Por. J. ŁACH, *Proroctwo Natana o synu Dawida (2 Sm 7,1-16)*, *Mesjasz w biblijnej historii zbawienia*, Lublin 1974, 55-71.

¹⁰ Por. J. HOMERSKI, „Panujący” z Betlejem (Interpretacja perykopy Mi 5,1-5), *RTK* 23(1976) nr 1, 5-16; TENŻE, *Pieśni o Emmanuelu*, STV 14(1976), nr 2, 13-46; TENŻE, *Pasterz czasów Mesjańskich*, *Mesjasz w biblijnej historii zbawienia. dz. cyt.*, 139-150; TENŻE, *Zbawiciel zapowiedziany Sługa Pański (Iz 42,1-7; 49,1-6)*, *W kręgu Dobrej Nowiny*, Lublin 1984, 129-138; TENŻE, *Syn Człowieczy w wizji proroka Daniela (Dn 7,13-14)*, *RTK* 32(1985) nr 1, 47-62.

nie przyznaje skompromitowanego w dziejach narodu wybranego tytuły króla, lecz nazywa go księciem, *Szczepem Sławnym* tj. władcą nowej Bożej rzeczywistości (por. Iz 60,21; 61,3). Pozorna jego bierność pasterska, bo nic właściwie o jego pracy prorok nie mówi, wynika stąd, że on swoją osobą i swoją aktywnością, ściśle zgodną z wolą Jahwe, w niczym nie tylko nie przysłoni działania samego Boga, ale tak będzie działał, że Bóg Jahwe za jego pasterzowania będzie rzeczywiście Bogiem narodu, a lud Boży będzie rzeczywiście ludem Jahwe (w. 30). Słowem, stworzy warunki dla błogosławieństwa Bożego, którego najcenniejszym wyrazem będzie *przymierze pokoju* (w. 25). Ta pełna harmonia między Bogiem a Jego ludem za pasterzowania nowego Dawida wyrazi się w tym, że Jahwe objawi się nie tylko jako Bóg wybawca (ww. 27b-28), ale równocześnie jako Bóg - Stwórca. Przywróci bowiem na ziemi utracony raj (ww. 25-27a). Pełna łączność człowieka z Bogiem przyniesie to, co Bóg-Stwórca zamierzył już przy stworzeniu świata i człowieka. Bóg - człowiek - ziemia będą tworzyć ową wspaniałą rajska rzeczywistość, prawdziwe Boże królestwo.

* * *

Wyrocznia Ez 34,1-31 tak co do formy, jak i treści, tkwi bardzo głęboko w tradycji prorockiej. Prorocze wypowiedzi Ezechiela oparte na obrazach zaczerpniętych z ziemskiej rzeczywistości usiłowały uprzystępnić nową, przyszłą, idealną rzeczywistość królestwa Bożego, do którego prowadzą dzieje zbawienia. Równocześnie chciał on zwrócić uwagę, że trzeba i należy współpracować z Bogiem, naśladować Jego nieogarnioną, miłość ku człowiekowi, żeby przekształcać siebie i drugich w prawdziwy, godny Boga, lud Jahwe. Bóg bowiem pomoże człowiekowi w tej zbożnej pracy posyłając nowego Dawida - Dobrego Pasterza. Czy Ezechiel przeczuwał, że On rzeczywiście przyjdzie w osobie Syna Bożego, który dał życie swoje za swe owce, aby życie miały i miały je w obfitości (J 10,10-11)?

GOOD SHEPHERD

Exegetical and theological reflections on Ez 34,1-31

(Summary)

Ezekiel in his prophecy foretold that Yahweh will keep in view Israel as his flock. He will look for each one sheep, will watch over all sheep as a community and will pasture raising up as shepherd his servant David and putting him in charge of his flock.